

ДІЯЛЬНІСТЬ “PUTSENTELAS VOILIN STUDIO” З ПОЗИЦІЙ ПОЛІКУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ СКРИПКОБУДІВНИЦТВА ТА СТРУННО-СМИЧКОВОГО ВИКОНАВСТВА СУЧАСНОСТІ

У статті здійснено розгляд полікультурних тенденцій у діяльності родинної майстерні-студії Пуцентел як прикладу найсучасніших тенденцій вітчизняного скрипкобудівництва. Осмислено співпрацю фахівців з найвищою європейською фаховою освітою на підставі відповідного маркетингового плану, з візуалізованою та озвученою рекламною інформацією про інструменти, відслідковуванням їх долі в міжнародному концертному виконавстві на струнно-смичкових інструментах. Окреслена соціальна значимість діяльності майстерні в регіональному та національному масштабах.

Ключові слова: українське скрипкобудівництво, полікультурні традиції, міжнародне струнно-смичкове виконавство.

Огляд основних етапів розвитку скрипкобудівництва у Львові свідчить про те, що багата яскравими персоналіями і вагомими здобутками його історія заслуговує на осмислення як майстрової школи, яка засвоїла не лише передовий досвід європейських фахівців, але й привнесла в неї чимало здобутків регіональних діячів зазначеної галузі, що засвідчує успіх інструментів львівських майстрів у багатьох країнах світу. Історія виготовлення струнно-смичкових інструментів представлена іменами майстрів, реставраторів і виконавців Антонія Богушевського, саломирського майстра й виконавця М.Павкера, Я.Костржевського, Я.(І.)Кучинського, Бузенського (Бурзенського), Війтишина*, К.М.Савицького, Е.М.Теодоровича, П.Власенка та ін.

Львівська традиція скрипкобудівництва фігурує й у контексті носіїв спадкоємних напрацювань (Марціна Гроблича-мол. – Матеуша Квялковського, Францішка Грональського, Навратіла – К.Ф.Ланга, А.Хайдецького, Я.Костржевського, Я.(І.)Кучинського – К.М.Савицького) і діяльності низки майстрових династій (Гробличів, Грєпнерів, Нєвчиків*), які засвоїли не лише передовий досвід європейських фахівців, але й привнесли в цю галузь чимало здобутків, що засвідчує їх успішну діяльність за кордоном і висока оцінка та визнання якості інструментів львівських майстрів у багатьох країнах світу. Серед них особливе місце належить представникам майстрової родини Пуцентел, засновникам “Putsentelas violin studio”, які своєю діяльністю засвідчують тяглість і розвиток окреслених досягнень у сучасності. **Мета** статті – розгляд полікультурних тенденцій у діяльності родинної майстерні-студії на підставі співпраці фахівців з найвищою європейською фаховою освітою, відповідним маркетинговим планом, візуалізованою та озвученою рекламною інформацією про інструменти, відслідковуванням їх долі в концертному виконавстві як прикладу найсучасніших тенденцій вітчизняного скрипкобудівництва. Її функціонування – достойний взірєць об’єднання зусиль, досвіду, знань у цій галузі з метою захисту інтересів спеціалістів-майстрів і доступності їх інструментарію для зацікавлених виконавців у складних висококонкурентних ринкових умовах. Лише в останньому десятиріччі ХХ ст. при Всеукраїнській національній музичній спілці на правах секції утворено Асоціацію майстрів-художників з виготовлення смичкових музичних інструментів, яку очолює тонкий знавець скрипки й музичний майстер Флоріан Юр’єв. Асоціація проводить всеукраїнські конкурси, майстри асоціації беруть активну участь у міжнародних конкурсах смичкових майстрів. Засновано Всеукраїнський конкурс майстрів-художників ім. Левка Добрянського. Однак скрипкові майстри в нас поки що не мають належної підтримки, у реєстрі державного переліку професій скрипковий майстер, як і майстер з виготовлення будь-яких дерев’яних музичних інструментів, не значиться. Тому багато талановитих скрипалів здобули фахову освіту в скрипкобудівництві за кордоном, де успішно конкурують з європейськими фахівцями. Олександр

* Документи, що зберегли дані про цих майстрів, не містять їхніх імен.

* Фабрика музичних інструментів (Pierwsza Krajowa Wytwórnia Instrumentów Orkiestrowych, Smyczkowych i Dętych oraz Mandolin i Gitar, де виготовляли також фортепіано) Франца Нєвчика вважається першою музичною фабрикою Львова.

(Андрій) Матвійчук* у Кремоні викладає музику й майструє скрипки під іменем Санчо де Матео (Alessandro Di Matteo). Серед наймолодших успішних майстрів-смоуків – вихідців зі Львівщини – Ігор Іванюк. Він – професійний музикант-альтист (випускник ЛДМУ ім. С.Людкевича, Харківського інституту мистецтв та Львівської консерваторії – закінчив у 1991 р.) з досвідом роботи артиста оркестру. Будучи членом Асоціації скрипкових майстрів України, тривалий час працював скрипковим майстром у Перемишлі [4, с.19].

Історичний екскурс в історію львівського скрипкарства ускладнений тим, що в численних виданнях фігурують посилання на імена чи досягнення його представників як польських, австрійських, російських або радянських спеціалістів. Так, окремі дані знаходимо в працях Є.Вітачека [1], роботах з історії музичного мистецтва та підручниках струнно-смичкових інструментів, дослідженнях Т.Пануфніка “Sztuka lutnicza” (1926) і “Technologia lutnicza” (1934), низці польськомовних довідників: “Словнику давньої польської музики” (Краків, 1949) А.Чубинського, “Słownik lutników polskich” (Познань, 1953) З.Шульца, “Polskie skrzypce i polscy skrzypkowie” (Лодзь, 1946), “Skrzypce i skrzypkowie” (Краків, 1955) В.Райса, енциклопедичних статтях В.Доброхотова та новітньому українському виданні С.Голубокого “Скрипкові майстри України” [4]. Окрім цього, у них практично відсутні дані про сучасних вітчизняних майстрів струнно-смичкових інструментів (відомості про них доступні виключно з публікацій популярної періодики та деяких фактів з інтернет-ресурсів [5; 6]) і побіжно заторкуються питання спадкоємності, досягнень і впливу їх діяльності на досвід цієї галузі в Україні й, зокрема, у Львові. Адже серед наболілих мистецьких проблем, які акцентує А.Мерхель, зазначена проблематика відрізняється гострою актуальністю: “Нині в Україні зареєстровано Спілку скрипкових майстрів, що нараховує понад 70 осіб, але немає жодного навчального закладу, де б людина могла отримати всебічну підготовку для реалізації закладених природою обдарувань. Тобто одержати всебічні знання з музики, матеріалознавства, основ аналітичної хімії, фізики, музичної акустики, механічної обробки деревини, малюнка, креслення і т. д. Адже майстри, що береться оживляти дерево для того, щоб воно потім заграло своїм різноманітним звучанням уже в скрипці, усі ці знання необхідні” [3].

Новітню сторінку в історію конструювання струнно-смичкових інструментів у Львові і в Україні внесла родина майстрів Пуцентел. Засновник династії заслужений діяч мистецтв України (2008) Мирослав Пуцентела (23.03.1953, с. Вересневе, нині – Босири Чортківського району Тернопільської області) – випускник класу скрипки Тернопільського музичного училища (1972) і Львівської консерваторії (клас альта в Л.В.Оленича, 1978), багатолітній педагог класів скрипки й альта Дрогобицького музичного училища (1977–1998), де в 1978 році створив студентсько-викладацький камерний оркестр (“Оркестр української класичної та фольклорної музики”). До 2001-го року оркестр з великим успіхом гастролював по Україні та країнах Західної Європи: Польщі, Німеччині, Англії, Австрії, Італії, а також неодноразово брав участь у міжнародних музичних фестивалях Англії, Італії, Польщі та ін. Оркестр має три аудіозаписи, виконані англійською студією звукозапису “Claudio Records”, тричі ставав лауреатом всеукраїнських конкурсів колективів музичних закладів України. Колектив брав участь у концерті, присвяченому працівникам міжнародного дипломатичного Корпусу Миру. Великий успіх оркестру принесло спільне виконання Дж.Перголезі “Stabat Mater” у співпраці із заслуженою хоровою капелюю “Трембіта”.

Наставником М.Пуцентели в роботі з деревиною став майстер-самоук Василь Березюк – інженер з Болехова, під керівництвом якого він опанував теслярські тонкощі роботи, паралельно вивчаючи фахову літературу**. Вищим щаблем професіоналізації стала співпраця з

* Випускник Львівської консерваторії, працював протягом 11 років в оркестрі. Закінчив з відзнакою Міжнародний інститут скрипкової справи ім. Антоніо Страдіварі в Кремоні, почав свою кар’єру як скрипковий майстер, співпрацюючи з професорами Г.Сколарі, С.Конія й А.Криловим. У 1997 році він виграв 2-й приз у розділі “Скрипки” VI Національного конкурсу скрипкової справи в Бавено та Спеціальний приз “Casa Editrice Turrica” за кращий звук скрипки, був переможцем конкурсів і виставок, зокрема, таких, як Триенале в Кремоні. Нині він вступив у скрипковий консорціум “Antonio Stradivari” у Кремоні, має власний магазин інструментів за адресою: Via Damiano Chiesa n. 7 a Cremona.

** Kaminski Wlodzimierz and Swirek Jozef. Lutnictwo. Wstep Do Sztuki Lutniczej. PWM, 1972. – 162 p.; Swirek J. “Violin Making”, Lutnictwo PWN, Krakow, 1972.

Ромуальдом Зінечком, майстром, що отримав фахову освіту в Москві, завдяки якій було створено 75 інструментів. У 1999–2001 рр. навчався в Міжнародному інституті ім. А. Страдіварі в м. Кремона (Італія) у знаменитих фахівців маестро Вінченцо Біссолотті, Анжело Сперцага та всесвітньо відомого основоположника сучасної Кремонської скрипкової школи Джіо Батта Морассі, у 2001–2002 рр. – у Регіональному Ломбардійському інституті смичкових майстрів. Особливістю навчання була вимога оволодіння виконавством і можливість само-реалізації, пошуку власного звукового ідеалу, який формується від перших кроків роботи над створенням інструмента.

Від 2001 р. М.Пуцентела є членом Асоціації італійських майстрів міжнародної групи Д.Б.Морассі та, водночас, членом Всеукраїнської музичної спілки й Асоціації майстрів-художників України. Опановуючи систему та основні принципи конструкції струнних інструментів Кремонської школи скрипкобудівництва, а також Брешианської, Венеціанської, Міланської та Неаполітанської шкіл, майстер працює над створенням нових інструментів (понад 100 одиниць, серед яких скрипки, альти та 5 віолончелі).

Після повернення в Україну разом з дружиною та сином створив лабораторію “Putsentelas Violin Studio”, де продовжив розвиток і вдосконалення власної теорії моделювання-конструювання струнно-смичкових інструментів в українсько-кремонському стилі, удосконалює естетику інструментів. Визнанням успішності його праці стало присудження II премії та спеціального призу “За кращі звукові якості інструмента” V Міжнародного конкурсу скрипкових майстрів ім. П.І.Чайковського (Москва) 2007 року за альт “Adelaida”.

Майстром створено нові моделі скрипки, альти та віолончелі. Скрипка, створена за новим взірцем, є у власності талановитого українського скрипаля І.Духнича, яка вразила швейцарських фахівців якістю звучання. Дедалі більше М.Пуцентела приходить до своєрідності у творчому пошуку, на підставі аналізу 70-ти інструментів відділяючись від взірців Гварнері та Страдіварі, однак, схилиючись до знахідок Амати. На шляху пошуку згадує відповідь 63-річному маестро Дж.Б.Морассі на запитання про постійне оновлення методу роботи над інструментом: “Скрипкобудуванню треба вчитися все життя”.

У 2008 році Мирославу Пуцентелі присвоєно звання “Заслуженого діяча мистецтв України” у сфері скрипкобудівництва за значні досягнення цього мистецтва.

Дружина майстра – професійна віолончелістка Наталія Пуцентела у 2000–2002 рр. навчалася в Інтернаціональному інституті імені Антоніо Страдіварі в м. Кремона в Данієля Сколярі. Зробила багато цікавих відкриттів у галузі ґрунту та старовинного кремонського лаку. У 2007 році відзначена дипломом на Фестивалі скрипкобудування “Маестро” (Київ).

Новим етапом розвитку стає залучення до співпраці наступного покоління родини – сина Ореста, адже, за словами майстра, “викладач росте разом зі своїм учнем: чим вище стає учень, тим вище має ставати викладач”. Син Орест поряд з фортепіанною музичною освітою опанував декілька суміжних спеціальностей – викладача перекладу з англійської мови, фахівця з обліку й аудиту, міжнародного права, ним здійснюється адміністрування родинного сайта, ведення дискусій та обговорень на форумах фахівців.

У 2007 році він був відзначений дипломом учасника Фестивалю скрипкобудівництва “Маестро” (Київ) і став лауреатом II премії V Міжнародного конкурсу скрипкових майстрів ім. П.І.Чайковського (Москва), а альт його роботи нагороджено спеціальним призом “За кращі звукові якості інструмента”. В інтерв’ю перед концертом 11.02.2011 р. у Львівській філармонії М.Пуцентела вказав на самостійні новітні експериментальні тенденції в роботі сина в розрахунку конструкцій інструментарію, виведені на підставі прискіпливого аналізу понад 70-ти інструментів італійських, французьких, німецьких майстрів та власних спостережень і практичного досвіду (перший інструмент майстер виготовив у 14-річному віці).

Нині спільними родинними силами готується до друку книга зі скрипкобудівництва. У зв’язку з виробничими потребами тепер родина працює в Моршині, плануючи відкриття майстерні-студії музейного типу у Львові, де відвідувачам був би доступний перегляд усього технологічного процесу виготовлення інструментів – за взірцем численних подібних європейських закладів.

На відміну від більш ранніх інструментів, майстри дедалі послідовніше застосовують у виготовленні інструментів українську деревину (явір і смерек), яку вважають кращою за

акустичними властивостями порівняно з початковою – італійською. Їх зусиллями вироблено понад 300 інструментів різного цінового діапазону (у тому числі 20 віолончелей та контрабас).

На інструментах М.Пуцентели грають солісти Київської та Львівської національних опер, Київського національного симфонічного оркестру, “Камерати” Київської спілки композиторів, оркестру “Леополіс”, студенти й учні провідних музичних закладів України, а також солісти-виконавці багатьох країн [6]. Інструменти родинної династії одержали високу оцінку численних провідних музикантів Італії, Швейцарії, Франції, Португалії, Мексики, США, Росії, Тайваню, Австралії, Південної Кореї, Японії, Німеччини, Данії, на батьківщині – музикантів Києва, Львова, Івано-Франківська, Тернополя та ін. Струнно-смичковими інструментами їх виробництва володіють: скрипками – професор, лауреат Міжнародного конкурсу ім. П.І.Чайковського Олег Криса*, професор Паризької консерваторії Матіас Вайцнер, артистка Бернської опери Дезі Бурко, лауреат багатьох міжнародних конкурсів Назар Федюк**; альтами – артист оркестру швейцарсько-італійського радіо м. Лугано Андрій Бурко, викладач Пенсільванського музичного коледжу (Філадельфія, США) В.Паращак, соліст Київського театру опери та балету Сергій Кулаков, концертмейстер групи альтів камерного оркестру “Камерата” м. Київ Валерій Погосєв; віолончелями – артистка Київського театру опери та балету Тетяна Лаврова, керівник і концертмейстер муніципального оркестру “Леополіс” Ярослав Мигаль та артистка цього колективу Людмила Мигаль, професор музичного коледжу Португалії Орест Грицюк і багато інших.

Інструментарій майстрової родини залучається до цілісного комплектування виконавських колективів, як, наприклад, Струнний квартет при Спілці композиторів України (такий принцип дотримувався і в минулому – майстер XIX століття К.М.Савицький*** конструював не лише окремі інструменти, але квартети, які вважалися кращими в Європі того часу [1, с.216].

4 лютого 2011 р. у залі Львівської обласної філармонії відбулася безпрецедентна мистецька акція, де академічний камерний оркестр “Віртуози Львова” під орудою С.Бурка виконали велику різностильову програму (композиції А.Вівальді, Г.Ф.Генделя, В.А.Моцарта, П.Чайковського, М.Скорика та ін.) лише на інструментах майстерні родини Пуцентел.

“Концерт-представлення колекції Пуцентели має на меті продемонструвати Львову можливість відчувати досконалість звучання та монолітність оркестру як одного творчого організму, а також словами музики звернутись до небайдужих поціновувачів мистецтва і великого таланту. Адже лише завдяки спонсорам та меценатам оркестр може отримати шанс придбати інструменти та творити музичні дива, прославляючи місто та львівського Майстра зі світовим ім'ям”, – зазначалося в анонсі інтернет-сайта камерного оркестру [5]. У концерті було експоновано перший контрабас, виготовлений майстрами.

Начальник управління культури Львівської ОДА С.Бурко зазначив, що концерт, виконаний на інструментах, виготовлених одним майстром, мав місце вперше в Україні: “Маємо ідею, щоб такі концерти відбулися по всій Україні тепер і у восьми містах Євро-2012 під час чемпіонату” [2].

---

* У власності О.Криси є дві скрипки й альт роботи Пуцентел, на яких, зокрема, було здійснене виконання “Кончертону” В.А.Моцарта для скрипки й альту з оркестром.

** Лауреат багатьох конкурсів скрипкового мистецтва, серед яких III премія на національному конкурсі скрипалів у Львові, лауреат I премії міжнародного конкурсу ім. Ф.Телемана (Познань, Польща, 2008), володар спеціальних призів фонду Анрі Марто (м. Ліхтенберг, Німеччина, 2008) і Всесвітнього товариства Ріхарда Вагнера (м. Байройт, Німеччина, 2008), лауреат III премії конкурсу ім. М.Єльського (Мінськ, 2007), лауреат III премії на конкурсі “Таланти Європи-2007” (Дольний Кубін, Словаччина), лауреат III премії II міжнародного конкурсу ім. Г.Ернста й К.Шимановського, лауреат I премії XII конкурсу М.Стріхаржа (Львів, 2006), лауреат I премії й гран-прі конкурсу “Синій птах” (Сімферополь, 2009). Грає на скрипках чеського майстра Альфонса-Франціска Ваври й українського майстра Мирослава Пуцентели.

*** Ольденбурзький придворний капельмейстер Євген Потт мав два струнні квартети роботи К.М.Савицького – один червоного, другий – золотого лакування. У колекції музичних інструментів монастиря Герцогенбуш (Австрія) збереглися його інструменти, оздоблені перлами з етикетками, друкованими латиною. У 1941 р. Віденський художньо-історичний музей придбав квартет струнних інструментів роботи К.М.Савицького (імовірно, один з двох, що були при Ольденбурзькому дворі) [4, с.36].

Концерт мав і вагомє соціалне значення: голова Львівської ОДА Михайло Цимбалюк відзначив, що управління культури опрацьовує питання замовлення комплектів музичних інструментів для оркестрів Львівщини, що особливо важливо для колективів, де займаються діти з особливими потребами.

Діяльність родини майстрів струнно-смичкових інструментів Пуцентел розвиває і доповнює традиції вітчизняного скрипкобудівництва на західноукраїнських землях та у Львові зокрема, що відрізняються синтезом досягнень передового європейського досвіду й численними самостійними відкриттями та здобутками. Їх діяльність базується на глибокій фаховій підготовці, здобутій на підставі навчання в провідних світових осередках інструментобудування, вивчення особливостей взірців роботи майстрів численних шкіл Європи, національного та регіонального досвіду деревообробки й конструювання музичного інструментарію.

Модерні форми популяризації інструментарію засвідчують суголосність їх діяльності новітнім нормам економічно-маркетингових умов і концертно-виконавських форм комунікації (різнобічне інформування та реклама через ЗМІ й інтернет-мережі, участь у форумах, підтримка власного інтернет-сайту, співпраця з провідними виконавськими колективами та солістами, участь у соціальних проєктах регіонального й національного масштабів).

1. Витачек Е. Ф. Очерки по истории изготовления смычковых инструментов / Е. Ф. Витачек. – 2-е изд. ; [под ред. Б. Доброхотова]. – М. : Музыка, 1964. – 356 с.
2. Довганик О. В городах, принимающих ЕВРО-2012, состоятся концерты на уникальных инструментах / Олег Довганик // УНН. – 2011. – 10 лютого. – Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/gu/news/10-02-2011/225529/>.
3. Мерхель А. Чью душу скрипка растревожит / Андрей Мерхель // Зеркало недели. – 2006. – № 11 (590). – 25–31 марта.
4. Скрипкові майстри України : короткий довідник / [уклад. С. Голубокий]. – К. : Конус – Ю, 2006. – 44 с.
5. “Український Страдіварі” – майстер Пуцентела змайстрував цілий оркестр! / Афіша - Віртуози Львова // Сайт академічного камерного оркестру “Віртуози Львова”. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vJ1loFQoASwJ:virtuosos.lviv.ua>.
6. Putsentelas violin studio. Мирослав, Наталія та Орест Пуцентели. Виготовляємо скрипки, альти та віолончелі. – Режим доступу до сайту : <http://putsentelas.com/index.php?act=getpage&id>.

В статтє осуцествлено рассмотрение поликультурных тенденций в деятельности семейной мастерской-студии Пуцентел в качестве примера современных тенденций отечественного скрипкостроительства. Осмыслено сотрудничество специалистов с высшим европейским специальным образованием на основании соответствующего маркетингового плана, с визуализированной и озвученной рекламной информацией об инструментах, отслеживанием их судьбы в международном концертном исполнительстве на струнно-смычковых инструментах. Обозначена социальная значимость деятельности мастерской в региональном и национальном масштабах.

Ключевые слова: украинское скрипкостроительство, поликультурные традиции, международное струнно-смычковое исполнительство.

In the article an examination of trends in multicultural family workshop studio Putsentel as an example of the latest trends in domestic production of violins. Assumes the cooperation of specialists with the highest European professional education on the appropriate marketing plan, with rendered and sounded advertising information on tools, tracking their fate in the international concert performance on string stringed instruments. Designated social significance of workshops in regional and national scale.

Key words: making violins in Ukraine, multicultural traditions, international bow string performance.